

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра початкової та дошкільної освіти**

ЛИТВИНЕНКО ОЛЬГА ЮРІЇВНА

**ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УРАЇНСЬКОЇ МОВИ З
ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Магістерська робота

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 013 «Початкова освіта»

Науковий керівник:

доцент кафедри початкової та

дошкільної освіти

кандидат філологічних наук, доцент

Крохмальна Галина Іванівна

Львів-2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	6
1.1 Поняття та зміст лексичної компетентності у початковій школі.....	6
1.2 Словникова робота як джерело формування лексичної компетентності учнів початкових класів.....	12
1.3 Інноваційні технології навчання та їх класифікація.....	19
Висновки до розділу I	24
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНА РОБОТА НАД ФОРМУВАННЯМ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УРАЇНСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	25
2.1 Методика формування лексичної компетентності на уроках рідної мови... ..	25
2.2 Діагностика рівня сформованості лексичної компетентності учнів 34	
2.3 Методичні рекомендації щодо використання інноваційних методів навчання під час словникової роботи на уроках української мови.....	41
Висновки до розділу II.....	54
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57

ВСТУП

Мова є одним з ключових чинників формування учнів як особистості. Так, як сучасна система освіти базується на компетентнісному підході, який спрямований на всебічний розвиток особистості, саме тут актуальності набуває проблема формування комунікативної компетентності учнів. Комунікативна компетентність, що є однією з десяти ключових компетентностей Нової Української школи—це, спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами (Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016, с. 11). Основною метою компетентності є збагачувати словниковий запас учня та розвивати вміння доречно використовувати лексику в різних контекстах.

Надзвичайно важливим стає збагачення та розширення словникового запасу школярів початкової школи. Збагачення лексичного запасу необхідно для успішної комунікації, адже це справді є тим головним і необхідним матеріалом, яким ми користуємось у мові. Це також є той інструмент, який допомагає соціалізуватись та вміти зарекомендувати себе, що є не менш важливим для школярів. Учні повинні усвідомити, що мова потрібна людям, щоб розмовляти, повідомляти один одному свої думки, почуття, бажання, дізнаватися про події, враження і думки інших людей. Без мови було б важко, а то й просто неможливо разом навчатися, працювати, гратися — взагалі жити в суспільстві.

Надзвичайно важливим для якісного оволодіння навчальним матеріалом для сучасних учнів є використання інноваційних технологій, що збільшує ефективність навчання. Не можемо не надавати цьому особливого значення, тому що здатність успішно користуватися мовою є одним з ключових завдань комунікативної компетентності, а також завданням вчителя – формувати це вміння у школярів.

Інноваційні технології навчання стають невід’ємним компонентом розвитку нової української школи та засобом навчання учнів, оскільки учні

нового покоління для кращого та якіснішого засвоєння матеріалу потребують постійних змін та інновацій, що у свою чергу сприяє активізації навчального процесу. Використання інноваційних технологій під час навчання, а саме під час уроків української мови, сприяє формуванню лексичної компетентності та ключових компетентностей загалом, мотивує учнів до роботи та активної взаємодії.

Чимало науковців надавали особливого значення питанню формування лексичної компетентності. Методичні аспекти проблеми розкривають у власних публікаціях Т. Байбара, М. Вашуленко, К. Пономарьова, С Дубовик, Н. Грона та ін., над питанням збагачення словникового запасу учнів на різних етапах мовленнєвого розвитку працювали Н. Гавриш, Н. Голуб, В. Тихоша та ін., проблемі психологічних засад розвитку мовлення у своїх працях надавали значення Л. Виготський, І. Зимня, О. Леонтьєв та О. Лурія.

Об'єктом дослідження є процес формування лексичної компетентності школярів на уроках рідної мови за допомогою інноваційних технологій навчання;

Предмет дослідження: інноваційні технології як засіб формування лексичної компетентності учнів;

Мета дослідження: з'ясувати ефективні інноваційні технології навчання, що сприяють збагаченню лексичного запасу школярів початкової школи.

Гіпотеза: інноваційні технології сприяють заохоченню учнів сучасного покоління до навчання та покращують результативність;

Завдання дослідження:

- 1) Проаналізувати наукову літературу з проблеми дослідження;
- 2) З'ясувати зміст поняття лексичної компетентності в початковій школі;
- 3) Визначити шляхи збагачення словникового запасу учнів початкової школи;

- 4) З'ясувати важливість використання інноваційних технологій на уроках в початковій школі;
- 5) Проаналізувати діагностичну роботу щодо рівня сформованості лексичної компетентності учнів початкової школи;
- 6) Розробити методичні рекомендації для формування лексичної компетентності за допомогою інноваційних технологій;

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичний аспект. *Початкова школа*, 2010. № 8. С. 46-51.
2. Бондар С. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів. *Біологія і хімія в школі*, 2003. № 2. с. 9.
3. Білоконна Н.І. *Інтерактивні методи як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів 3 класу на уроках літературного читання*. Кривий Ріг: ДВНЗКДПУ, 2017. 96с.
4. Бурденкова А. І. *Формування лексичної компетентності молодших школярів засобами інноваційних технологій*, 2018. С. 90.
5. Вашуленко М. С. *Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. За наук. ред. М.С. Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
6. Вашуленко М.С. Компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів. *Початкова школа*, 2009. №1. С.16-17.
7. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*, 2008. № 3. С. 23-30.
8. Гордієнко О.А., Шевчук Т.О. Словникова робота на уроках української мови в початковій школі. *Педагогічна Житомирщина*, 2008. № 1. С. 22 – 25.
9. Голуб Н. Б. Навчання української мови в сучасній загальноосвітній школі: функційний аспект. *Український педагогічний журнал*, 2015. № 3. С. 88-101.
10. Гудзик І.П. *Компетентнісно орієнтоване навчання російської мови у початкових класах (у школах з українською мовою навчання)*, 2008. 39 с
11. Державний стандарт загальної початкової освіти. К.: *Початкова шк.*, 2006. С. 8

12. Дичківська І. М.. *Інноваційні педагогічні технології* : навч. посібник. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
13. Долинський Є.В. *Методика формування іншомовної лексичної компетентності за допомогою посібника елективного курсу «Моя Франція»*, УДК 378:811.111, с. 179-186
14. Дороз В.Ф. *Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах*: навч. Посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. - 386 с
15. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. *Методика викладання української мови*: навч.-метод. посібник для студентів українського відділення філологічного факультету. Львів, 2018. 202 с.
16. Карнаух Г. Впровадження інтерактивних методів навчання на уроках читання. *Початкова школа.*—2005. №5, с.5-8.
17. Козар О. О. Комунікативна спрямованість уроків розвитку мовлення в початкових класах. *Таврійський вісник освіти*, 2016. № 1 (53). С. 159-166.
18. Крохмальна Г.І. Психолого-педагогічні засади роботи над збагаченням лексичного запасу молодших школярів на уроці української мови. *Молодий вчений*, № 10 (62), 2018
19. Крохмальна Г., Кость С. Методика «storytelling» як засіб формування комунікативної компетентності здобувачів освіти. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 2021. Випуск 35. С. 122–129.
20. Литвиненко О.Ю. До питання формування лексичної компетентності учнів. Матеріали студентських наукових конференцій кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи. *Актуальні проблеми української освіти*, 2021. №16. 176 с.
21. Литвиненко О.Ю. Інноваційні технології як засіб формування лексичної компетентності. *Освітній альманах. Збірник студентських наукових праць*, 2022. № 5. 300 с.

22. Луців С. Система словникової роботи на уроках української мови як передумова інтелектуального зростання учнів початкових класів. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*, 2015. С. 479-486.
23. Львов М. Р. *Мовлення молодших школярів і шляхи його розвитку*. Просвіщення, 1975. — 176 с.
24. Мачинська Н.І., Комарова Ю.В. Упровадження інноваційних технологій навчання у вищій школі. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, вип. 1 (14) 2015. – С.240-247.
25. Мартіна О. В. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів на уроках рідної мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 2015. Вип. 18. С. 154-159.
26. Місяк П. Системність роботи зі словниковими словами. *Початкова школа*, 1997. №4. С.21-23
27. Мозуль І. Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес на уроках природознавства в початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2020. Том 3, № 27, 258-261
28. Навчальний посібник. 2-ге видан., випр. і доп. *Центр учбової літератури*, 2007.- 968 с.
29. Нестандартні форми уроків: Урок 3. *Педагогічна академія пані Софії*. - Харків: Вид. група «Основа», 2006. С. 1, 25-26.
30. Ніколаєва С.Ю. *Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти*. К. Ленвіт, 2003. – 273 с.
31. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016. 34 с.
32. П'яст Н. Й. Використання інтерактивних методів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням). *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 2010. № 1. С.98-102.

33. Павлик О.А. Словникова робота в контексті сучасних вимог до навчання української мови. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 2008. Т. 1. С.150-154
34. Пентиліук М. І., Окуневич Т. Г. *Сучасний урок української мови*. Харків, 2007. С. 89–106.
35. Підласий І. П. Педагогічні інновації. *Рідна школа*, 1998. № 12. С. 3
36. Пометун О. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн.* За ред. О. Пометун. К.: Вид. А.С.К. 2003. 192 с.
37. Савченко О. Формування у молодших школярів загально навчальних комунікативних умінь і навичок. *Початкова школа*, 2014. № 10. с.6-10
38. Савчук Н. Б. Психолого-педагогічні основи розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. *Педагогічний дискурс*, Вип. 11. 2012. с. 274-277.
39. Сандич Н.І. Застосування ігрових технологій на уроках української мови в початкових класах: методичний посібник. Вищеольчедаїв, 2012. 32 с.
40. Сіранчук Н. М. *Формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках рідної мови: монографія.*, 2017. 286 с
41. Сіранчук Н.М. Основні принципи формування лексичної компетентності молодшого школяра. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2016. . №3 (54). С. 222 – 227.
42. Смоліна С. *Методика формування іншомовної лексичної компетентності*. 2010 № 4 с. – 16-23
43. Стахів М. Інтерактивні технології підготовки вчителів до формування комунікативної компетентності школярів в умовах гірських говорів. *Гірська школа Українських карпат*, 2013. № 8-9. 346 с. С. 131-134.
44. Стефінів Л.Д. Використання лексичних вправ в процесі збагачення словника. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. С.176 – 181.

45. Хома О. Дидактична гра як один із засобів пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови в початковій школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2016. № 7(61). С. 111-121.
46. Хома О. М. Розвиток лексичної компетенції молодших школярів на уроках української мови. *Наука і освіта*, 2017. №2. С.41-46.
47. Хорошковська О. Розвиток українського мовлення молодших школярів. *Початкова школа*, 1997. № 8. С. 14 – 16
48. Хорошковська О. М. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах І ступеня з мовами викладання національних меншин України: монографія. *Педагогічна думка*, 2012. 160 с.
49. Чебелюк Н., Шульга С. *Збагачення активного словника молодших школярів: методичні рекомендації*. Маневичі, 2015. 37 с.
50. Шевцова Л. С. Формування мовленнєвої компетентності у процесі засвоєння лексикології. *Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури*. Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. Випуск дванадцятий. Частина І. С. 51-57.
51. Шляхова В. О. Панування способів тлумачення лексичного значення. *Українська мова і література в школі*, 2003. № 3. С.30-34
52. Dr. Radhika Kapur: InnovationandEducationalTechnology. URL: https://www.researchgate.net/publication/336578173_Innovation_and_Educational_Technology(дата звернення: 18.04.2022).
53. J. LachlanMackenzieandMikeHannay. Developinglexicalcompetence: a computer-assistened, text-basedapproach. URL:https://cvc.cervantes.es/literatura/cauce/pdf/cauce24/cauce24_33.pdf(дата звернення: 25.04.2022).
54. Mukhamadiarova A. Use of Corpus Technologies for the Development of Lexical Skills URL: <https://www.redalyc.org/journal/279/27964362017/27964362017.pdf>(дата звернення: 25.04.2022).

55. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах, 1973. – т.4. URL: <http://sum.in.ua/p/4/474/1> (дата звернення: 25.01.2022).
56. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах. 1973. – т.4. URL: <http://sum.in.ua/s/kompetencija> (дата звернення: 25.01.2022).
57. Блог вчителя початкових класів Дондюк Галини. URL: http://dondjuk.blogspot.com/p/blog-page_20.html (дата звернення: 02.09.2022).
58. Богуш А.М. Розвиток мовлення у сім'ї. URL: <http://doshkolenok.kiev.ua/rechevye-razvitie/257-osoblivosti-slovnuka-ditei-doshkilynogo-viky.html> (дата звернення: 02.09.2022)
59. Бойко Н. В., Хом'як І. М. Застосування інноваційних методів навчання української мови в умовах карантину. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.08.04.html> (дата звернення: 02.09.2022).
60. Закон України «Про освіту». ред. 16.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.01.2022).
61. Концептуальні засади реформування середньої школи. Міністерство освіти і науки України, 2016. 40 с URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 25.01.2022).
62. Кричевська В.А. Вчись учити цікаво. Дидактичні ігри на уроках української мови в початкових класах. URL: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/32883/ (дата звернення: 10.09.2022).
63. Онишко Л. З досвіду роботи вчителя лексикології. URL: <https://naurok.com.ua/z-dosvidu-roboti-vivchennya-leksikologi-v-ptnz-105686.html> (дата звернення: 05.07.2022).
64. Приходько В. М. Розвиток зв'язного мовлення у молодших школярів шляхом використання інноваційних технологій. URL: <https://urok->

- ua.com/rozvitok-zv-yaznogo-movlennya-u-molodshih-shkolyariv-shlyahom-vikoristannya-innovatsiynih-tehnologiy/ (дата звернення: 12.02.2022).
65. Сіранчук Н.М. Формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках рідної мови. 2018. *Дисертація*. URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/154890755.pdf> (дата звернення: 03.07.2022).
66. Сіранчук Н.М. Формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках української мови. URL:<https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23437/1/%D1%81%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf>(дата звернення: 15.06.2022).
67. Словниково-логічні вправи URL: <http://man-ovsita.org.ua/sites/default/files/>(дата звернення: 12.06.2022).
68. Сміхун Н. В. Використання інноваційних методів навчання на уроках української мови та літератур. URL:<https://school62.kiev.ua/wp-content/uploads/2020/11/Naukova-robot-na-temu-Vykorystannia-innovatsiynykh-metodiv-navchannia-na-urokakh-ukrains-koi-movy-ta-literatury-.pdf> (дата звернення: 02.09.2022).
69. Стефурак Р.І. Словникова робота на уроках української мови:хрестоматія. URL: 194.44.152.155 › elib › local (дата звернення: 02.09.2022).
70. ТкачукГ.О .Збагачення мовлення молодших школярів емоційно забарвленою лексикою в процесі аналізу казок на уроках читання. Педагогічний дискурс, 2007. Вип. 1. С. 136-138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2007_1_31 (дата звернення: 02.09.2022).
71. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 3-4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf> (дата звернення: 02.09.2022).

72. Формування лексичної компетентності в учнів початкової школи на уроках української мови. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/99-problemy-i-perspektyvy-rozvytku-osvity-khkhi-stolittia-11-12-lystopada-2020-roku/567-formuvannya-leksichnoji-kompetentnosti-v-uchniv-pochatkovoji-shkoli-na-urokakh-ukrajinskoji-movi>(дата звернення: 15.06.2022).